

Ἡ ἀπώλεια τῆς ντροπῆς (Μπελπολίτι Μάρκο)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Θεολογία και Ζωή](#)

Ἡ ντροπή δὲν ὑπάρχει πλέον. Αὐτὸ τὸ συναίσθημα ποὺ μᾶς ὑπαγορεύει νὰ νιώθουμε μία ταραχή ἢ ἓνα αἶσθημα ἀναξιοπρέπειας μπροστὰ στὶς συνέπειες μίας φράσης μας ἢ μίας ἐνέργειάς μας, ποὺ μᾶς ὀδηγεῖ νὰ σκύβουμε τὸ κεφάλι, νὰ χαμηλώνουμε τὰ μάτια, νὰ ἀποφεύγουμε τὸ βλέμμα τοῦ ἄλλου, νὰ εἴμαστε ταπεινωμένοι καὶ φοβισμένοι, φαίνεται ὅτι ἔχει χαθεῖ. Σήμερα ἡ ντροπή, ἀλλὰ καὶ ἡ δίδυμη ἀδελφή της ἡ σεμνότητα, δὲν ἀποτελεῖ πλέον ἓνα φρένο στὸ θρίαμβο τῆς ἐπιδειξιμανίας, στὴν ἡδονοβλεψία, τόσο μεταξὺ τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων ὅσο καὶ μεταξὺ τῶν ἡγετικῶν τάξεων. Ἡ ἀπώλεια ἀξίας τῆς ντροπῆς σχετίζεται καὶ μὲ ἓνα ἄλλο μοναδικὸ φαινόμενο: τὴν ἐξιδανίκευση τοῦ κοινότοπου καὶ τοῦ ἀσήμαντου.

Τὸ ἐντυπωσιασμένο βλέμμα τῶν πολλῶν δὲν στρέφεται πλέον πρὸς πρόσωπα ἠθικὰ ἢ διανοητικὰ σπουδαῖα ἀλλὰ σὲ ἀνθρώπους μέτριους, ἀνώνυμους, ἀπολύτως ὅμοιους μὲ τὸν ἄνθρωπο τοῦ δρόμου ἢ μὲ τὴ γυναῖκα τῆς διπλανῆς πόρτας. Πρόκειται γιὰ ἓνα φαινόμενο ποὺ παράγεται ἀπὸ τὴν τηλεόραση, ἀπὸ ὀρισμένα προγράμματα μὲ μεγάλη ἀκροαματικότητα, ὅπως ὁ «Μεγάλος Ἀδελφός». Ὁ Γκίντερ Ἄντερς, ὁ γερμανὸς φιλόσοφος ποὺ μετανάστευσε στὴν Ἀμερικὴ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ναζισμοῦ, ἔγραψε ὅτι θὰ μᾶς ὑποκλαπεῖ δόλια «ἡ ἐμπειρία καὶ ἡ ἰκανότητα νὰ παίρνουμε θέση». Πῶς θὰ μπορούσε νὰ συμβεῖ αὐτό; Ἐξαιτίας τῆς

τηλεοπτικής εικόνας έχουμε μπροστά μας έναν πολύ εύρυστο ορίζοντα «σὲ ἄμεση αἰσθητὴ θέα, ἀλλὰ μόνον μέσα ἀπὸ τὶς εἰκόνες του». Συναντᾶμε τὴν πραγματικότητα «ὑπὸ τὴ μορφή τῆς φαινομενικότητας καὶ τῆς φαντασίωσης», ὄχι τὸν «κόσμο» ἀλλὰ «ἓνα καταναλωτικὸ ἀντικείμενο ποὺ μᾶς τὸ προμηθεύουν κατ' οἶκον».

Ὁ Άντερς ἐξηγεῖ: «Ὅποιος ἔχει καταναλώσει μέσα στὸ καλὰ θερμαινόμενο δωμάτιό του μίαν ἔκρηξη ἀτομικῆς βόμβας μὲ τὴ μορφή μίας εἰκόνας ποὺ τοῦ τὴν προσφέρουν κατ' οἶκον, αὐτὸς ἤδη θὰ συνδέσει ὅλα ὅσα θὰ τύχει νὰ ἀκούσει γιὰ τὴν ἀτομικὴ βόμβα μὲ αὐτὸ τὸ μικροσκοπικῶν διαστάσεων οἰκιακὸ γεγονὸς καὶ ἔτσι θὰ χάσει τὴν ἱκανότητα νὰ κατανοήσει τὸ ἴδιο πράγμα καὶ νὰ πάρει σωστὴ θέση ἀπέναντί του». Σὲ αὐτὸ τὸ χωρίο ὁ Άντερς ἐστιάζει σὲ ἓνα πρόβλημα ποὺ μᾶς ἀγγίζει ἄμεσα καὶ ποὺ ἐπηρεάζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο διαμορφώνονται καὶ ἐκδηλώνονται τὰ συναισθήματά μας, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἡ ντροπή. Ἡ ἐμπειρία ποὺ ἀποκτᾶμε εἶναι ἐκείνη τῆς ἔγκρισης ποὺ ὑποκαθιστᾶ τὴ συναίνεση, δηλαδὴ τοῦ ἀνεπιφύλακτου ναί, ποὺ ἀποσυνδέεται ἀπὸ κάθε περιεχόμενο. Βρίσκεται σὲ ἐξέλιξη μία ἀσυγκράτητη διαδικασία ὁμογενοποίησης ποὺ βασίζεται στὴ δημοκρατία τῆς κατανάλωσης, τῆς ὁποίας ἡ ἀκροαματικότητα εἶναι τὸ σύστημα ἀξιολόγησης ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπώτερος σκοπός: θέαμα εἶναι ὅλα αὐτὰ ποὺ χειροκροτοῦμε, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀκόμα ἀληθινὸ ὅτι δὲν εἶναι ὅλα θέαμα στὸν σύγχρονο κόσμο. Σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο ἡ ντροπή τείνει νὰ χαθεῖ, ὡς ἓνα συναίσθημα ποὺ χαρακτήριζε ἄλλες ἐποχὲς τῆς ἀνθρωπότητας, στὶς ὁποῖες ἡ ἀνάγκη νὰ μᾶς βλέπουν καὶ νὰ βλέπουμε τὰ πάντα, παντοῦ καὶ πάντοτε, δὲν ἦταν τόσο σημαντικὴ ὅσο εἶναι σήμερα.

Σήμερα ἡ δυνατότητα νὰ βλέπουμε καὶ νὰ μᾶς βλέπουν ἀναγορεύεται σὲ ἀπώτερο σκοπὸ τῆς ὑπαρξης τῶν ἀτόμων. Ἡ ντροπή ἔχει γίνῃ ταμπού. Ἡ καλύτερα ἔχει μετατραπεῖ σὲ ντροπή νὰ μὴν εἴμαστε ἐπιτυχημένοι, νὰ μὴν μᾶς παρατηροῦν, νὰ μὴν μᾶς προσέχουν... ἡ τρομερὴ ντροπή νὰ εἴμαστε ὁ «κανένας», νὰ μὴν εἴμαστε ἀξιοπρόσεκτοι. Ἐνας ψυχολόγος ἔγραψε ὅτι ἡ σύγχρονη ντροπή μας ἔγκειται στὸ συναίσθημα τῆς ἀποτυχίας τῆς ἐπίδειξής μας. Ντρεπόμαστε νὰ ντραποῦμε ἐπειδὴ αὐτὸ συγκεντρώνει τὴν προσοχὴ ὅλων στὸ μοναδικὸ πράγμα ποὺ θέλουμε νὰ κρύψουμε: στὴν ἀποτυχία μας. Ὁ Ζᾶν Μποντριγιὰρ μᾶς εἶχε προειδοποιήσει μιλώνοντας γιὰ τὸ «τέλειο ἔγκλημα», ποὺ διαιωνίζεται ἀπὸ τὸ θρίαμβο τῆς τηλεόρασης: ἂν ὅλα εἶναι ἐκτεθειμένα σὲ θέα, αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτα πλέον γιὰ νὰ δοῦμε. Ἡ ἴδια ἡ πραγματικότητα φαίνεται νὰ χάνεται μέσα στὴν ὀλικὴ διαφάνεια. Σύμφωνα μὲ τὴν ψυχαναλύτρια Άννα Μαρία Παντόλφι, εἶναι πιθανὸ ἡ ἐπιδειξιμανία καὶ ἡ ἡδονοβλεψία, ποὺ κυριαρχοῦν ἀκαταμάχητες, νὰ εἶναι στὴν πραγματικότητα ἡ ἔνδειξη μίας διαδεδομένης ἔλλειψης ταυτότητας, δηλαδὴ ἐνὸς εὐθραυστου καὶ φτωχικοῦ ναρκισσισμοῦ, «σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο τὸ νὰ μᾶς βλέπουν καὶ νὰ εἴμαστε γνωστοί, ὅποιο καὶ ἂν εἶναι τὸ τίμημα ποὺ

πληρώνουμε γι' αυτό, φαίνεται να είναι τὸ μοναδικὸ φάρμακο ἀπέναντι στὸν κίνδυνο νὰ νιώθουμε ὅτι δὲν ἔχουμε καμιά ἀξία».

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ντροπή, δὲν εἶναι πλέον ἀληθινό, ὅπως ἦταν στὸ παρελθόν, ὅτι αὐτὸ τὸ συναίσθημα ἀποτελεῖ σὲ κάθε περίπτωση μίαν ἀξία. Ἡ ντροπή ἦταν αὐτὸ ποὺ διέκρινε τὴν ἀνθρώπινη ὕπαρξη ἀπὸ τὰ ζῶα. Ἡ ντροπή τῆς σύγχρονης κοινωνίας εἶναι, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, μία «ἐπιδερμικὴ ντροπή» (Άγκνες Χέλερ) ἢ, ὅπως λένε οἱ ψυχολόγοι, μία «ἀμοραλιστικὴ ντροπή». Δὲν εἶναι μία ἀληθινὴ ντροπή ἀλλὰ μία ἐπιφανειακὴ ντροπή, ποὺ συνδέεται ἀκριβῶς μὲ τὴν ἠθικὴ τῆς ἐπιτυχίας, μὲ τὸν πιὸ βαθὺ κομπορμισμὸ ὁ ὁποῖος, παρὰ τὰ τόσα λόγια ποὺ ξοδεύει γιὰ νὰ ἐξυψώσει τὸ ἄτομο, τὸ τυποποιεῖ ὅλο καὶ περισσότερο. Ὅπως μᾶς ἐξηγοῦν οἱ ψυχολόγοι, ἡ «ἠθικὴ ντροπή» προϋποθέτει τὴ στενὴ σύνδεση αἰσθήματος ἐνοχῆς καὶ ντροπῆς. Ἡ ἀμοραλιστικὴ ντροπή ἀντίθετα δὲν συνδέεται πλέον μὲ κάποιον κανόνα ἀλλὰ μόνο μὲ μοντέλα κατανάλωσης, μὲ κοινωνικὲς ἐτικέτες, μὲ προσωπικὴ ἐξουσία ἢ μὲ τὴν ἔκβαση τοῦ σεξουαλικοῦ ἀνταγωνισμοῦ γιὰ τὴν κατάκτηση μίας γυναίκας ἢ ἑνὸς ἀνδρα.

[Τὸ κείμενο ποὺ παρατέθηκε εἶναι ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ ἰταλοῦ δημοσιογράφου καὶ συγγραφέα Μάρκο Μπελπολίτι «Senza vergogna» (Guanda, 2010)]

Πηγή: agiazoni.gr